

Dr. sc. Edina Solak

Dr. sc. Mirza Bašić

DEVERBALNI SUFIKSI U DJELU *ATEBETÜ'L-HAKAYIK***Sažetak**

Sufiksna tvorba riječi karakterizira turski jezik, a primarni cilj ovoga rada jeste analizirati deverbalne sufikse koji se upotrebljavaju u djelu Atebetü'l-Hakayık, koje je napisano karahanidskim turskim jezikom. S obzirom na to da karahanidski turski jezik predstavlja sponu između perioda staroturskoga i srednjoturskoga jezika, jedna ovakva analiza trebala bi ukazati na činjenicu koji su se deverbalni sufiksi upotrebljavali i u staroturskome i u srednjoturskome periodu razvoja turskoga jezika. Isto tako, analiza bi trebala pokazati koji su se deverbalni sufiksi zadržali u upotrebi i u savremenome turskom jeziku. Zapravo, trebala bi odgovoriti na pitanje da li su određeni deverbalni sufiksi zadržali istu funkciju i značenje i u savremenome turskom jeziku.

Ključne riječi: tvorba riječi, deverbalni sufiksi, karahanidski turki jezik, savremeni turski jezik

Uvod

Djelo *Atebetü'l-Hakayık* jedna je od najstarijih sačuvanih poema tursko-islamske književnosti. Nije sačuvano mnogo podataka o ovoj poemi, a Arslan Tarhan navodi kako je djelo *Atebetü'l-Hakayık* napisano karahanidskim turskim jezikom te da je posvećeno vladaru Muhammedu Dadu Ispehsalaru (v. Akar 2005: 152).

S druge strane, Ahmed Bidžan Erdžilasan (*Ahmed Bican Ercilasun*) navodi kako je djelo *Atebetü'l-Hakayık* najvjerojatnije posvećeno vladaru Muhammedu bin Sulejmanu, koji je vladao u Semerkandu početkom 12. stoljeća, u periodu od 1102. do 1130. godine (v. Ercilasun 2002: 779).

Rešid Rahmeti Arat (*Reşit Rahmeti Arat*) zastupa mišljenje kako u historiji Turaka nije postojao vladar po imenu Muhammed, već da postoji velika mogućnost da je ovo naziv titule koju su nosili turski vladari u Zapadnome Turkistanu. Pronađeni su podaci o dvojici vladara iz ovoga perioda koji su stekli ovu titulu. Prvi je bio nećak sultana Sandžara Arslan Han II Muhammed bin Sulejman, koji je bio karahanidski vladar u Semerkandu u periodu od 1102. do 1130. godine. Drugi vladar koji je, također, nosio ovu titulu bio je harezmijski vladar Alaeddin Muhammed, koji je vladao u Gurgendžu početkom 13. stoljeću, u periodu od 1200. do 1220. godine (v. Merçil 2011: 193 – 196).

Poema *Atebetü'l-Hakayık* djelo je didaktičkoga sadržaja, a primarni cilj poeme bio je educirati ljude u duhu tursko-islamske kulture i tradicije. Najstariji sačuvani primjerak napisan je ujugurskim pismom i u njemu je naslov djela *Atebetü'l-Hakayık*. U ostalim sačuvanim primjercima nailazi se na različite nazive kao što su *Hibetü'l-Hakayık*, *Gaybetü'l-Hakayık* i sl. (v. Akar 2005: 152).

Kao što je to slučaj i s ostalim djelima klasične islamske književnosti, uvodni dio poeme *Atebetü'l-Hakayık* posvećen je Bogu, Poslaniku i četverici pravednih halifa. Zatim se govori o koristi znanja i štetnosti neznanja te se glorificiraju ljudske osobine kao što su saosjećajnost, velikodušnost i skromnost, a kritiziraju se negativne osobine poput škrtosti i oholosti. Poema sadrži 101 katren i 41 distih.

Nije sačuvano mnogo podataka ni o Edipu Ahmedu, autoru poeme *Atebetü'l-Hakayık*. Rođen je u mjestu Juknek u Turkestanu, a bez obzira na to što je bio slijep od rođenja, uspio je steći zavidno obrazovanje. Ali Šir Nevai spominje ga kao poznatoga turskog pjesnika koji je bio učen i obrazovan (v. Nametak 2013: 49).

Uzimajući u obzir činjenicu da su prijepisi djela *Atebetü'l-Hakayık* sastavljeni u Semerkandu i Istanbulu u 15. stoljeću, može se zaključiti da je Edip Ahmed bio popularan pjesnik među Turcima i nekoliko stoljeća poslije svoje smrti. Ako se tome doda i podatak da ga je spominjao i hvalio i čuveni Ali Šir Nevai, primjećuje se da je bio vrlo cijenjen i među učenjacima. Edip Ahmed predstavlja se kao autor koji je jednostavnim stihovima prenosio savjete i mudrosti širim narodnim masama (Köprülü 1934: 69).

Sačuvano je šest primjeraka djela *Atebetü'l-Hakayık*, od čega se tri čuvaju u Istanbulu, dva su u Ankari i jedan u Berlinu. Jedan prijepis koji se čuva u Istanbulu napisan je arapskim pismom, drugi rukopis iz Istanbula sastavljen je ujgurskim i arapskim pismom, dok su ostala četiri prijepisa napisana arapskim pismom.

Godine 1906. u biblioteci *Ayasofya* Nedžip Asim (*Necip Asım*) pronašao je djelo koje je napisano ujgurskim i arapskim pismom. Ispostavit će se da je to prijepis djela *Atebetü'l-Hakayık* koji je Abdurezak Bahši (*Abdürrezzak Bahşı*) sastavio u Istanbulu 1480. godine. Nedžip Asim objavio je nekoliko stranica ovoga djela u mađarskome časopisu *Keleti Szemle* upoznavši naučni svijet s ovom poemom. Godine 1918. Nedžip Asim objavio je djelo pod naslovom *Atebetü'l-Hakayık* u kojem je objavio originalni tekst poeme, ali i prijevod i vrlo detaljna tumačenja.

Godine 1925. pronađeni su novi prijepisi djela *Atebetü'l-Hakayık*. Na istome mjestu, u biblioteci *Ayasofya* Nedžip Asim pronašao je prijepis koji je sačuvan u najboljem izdanju. Ovaj prijepis ispisan je ujgurskim pismom, a priredio ga je poznati kaligraf Zejnelabidin. Godine 1925. Jean Deny objavio je naučni članak u kojem je ispravio nekoliko grešaka koje je uočio u studijama Nedžipa Asima, a prije svega je ispravio naslov poeme koji je Nedžip Asim pročitao kao *Hibetü'l-Hakayık*.

Rešid Rahmeti Arat (*Reşit Rahmeti Arat*) objavio je djelo pod naslovom *Atebetü'l-Hakayık* u kojem je, pored originalnoga teksta, priređen i prijevod, ali i detaljna analiza. Naime, Arat je poemu *Atebetü'l-Hakayık* podijelio u dva dijela, i to na poglavlje A i poglavlje B. Poglavlje A čini originalni dio teksta, a poglavlje B sadrži dijelove poeme koji su dodavani u kasnijim prijepisima (v. Sever 2011: 74 – 77).

Primarni cilj ovoga rada jeste analizirati upotrebu denominalnih sufiksa u djelu *Atebetü'l-Hakayık*, a kao temeljni izvor građe koristi se djelo Alija Hasana Yücela pod naslovom *Edib Ahmed Yüknêkî Atebetü'l-Hakayık*. U ovome djelu priređen je originalni tekst poeme *Atebetü'l-Hakayık*, a stihovi su ispisani i latiničnim pismom. Pored toga, tekst je transponiran i u savremeni

turski jezik, što pruža dobre temelje za analizu tvorbe riječi u karahanidskome turskom jeziku, ali i za kontrastivnu analizu kada je u pitanju upotreba denominalnih sufiksa u karahanidskome i savremenome turskom jeziku.

Deverbalni sufiksi u djelu *Atebetü'l-Hakayık*

Sufiksalna tvorba riječi karakteristična je za turski jezik, a derivacijski sufiksi predstavljaju sufikse koji mijenjaju semantičko značenje riječi na čiji se korijen ili osnovu dodaju. Derivacijski sufiksi dijele se na deverbale i denominalne. Deverbalni sufiksi dodaju se na korijen ili osnovu glagola te na taj način deriviraju novu riječ, dok denominalni sufiksi izvode novu riječ tako što se dodaju na korijen ili osnovu imenske riječi (v. Čaušević 1996: 436 – 437).

Deverbalni sufiksi za izvođenje imenskih riječi u djelu *Atebetü'l-Hakayık*

Deverbalni sufiksi klasificiraju se u dvije skupine. Prvu skupinu čine deverbalni sufiksi za izvođenje imenskih riječi, a drugu deverbalni sufiksi za izvođenje glagola. Deverbalni sufiksi za izvođenje imenskih riječi jesu derivacijski sufiksi koji se dodaju na korijen ili osnovu glagola i na taj način izvode imensku riječ (v. Korkmaz 2003: 67).

Deverbalni sufiks *-(I)g*

U karahanidskome turskom jeziku deverbalni sufiks *-(I)g* predstavlja sufiks koji služi za tvorbu imenica apstraktnoga značenja, ali i za tvorbu pridjeva i priloga (v. Ercilasun 2004: 351 – 352). U savremenome turskom jeziku ovakvu funkciju ima deverbalni sufiks *-gI* (v. Čaušević 1996: 442).

biliglig biligni edergen bolur (105)

bilig tatgın ay dost biliglük bilür (106)

bilig bildirür erke bilig kadrini (107)

biligli biligsiz adın ne kılur (108)

Bilgili, bilgili peşinden gider (105)

*Ey dost, **bilginin** tadını bilgili bilir* (106)

Bilgi bildirir insana bilginin kadrini (107)

Bilgisiz odun ne yapsın bilgiyi (108)

U 106. i 107. stihu originalnoga teksta poeme *Atebetü'l-Hakayık* primjećuje se da se imenica *bilig*, koja je značenjski ekvivalent imenice *bilgi* (znanje), tvori dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-(I)g* na korijen glagola *bilmek* (znati, poznavati). Dakle, dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-(I)g* na korijen glagola derivira se imenica apstraktnoga značenja.

*ne türlüğ **arigsız** arır yudise* (111)

*Türlü **kirler** yıkanmakla arınır* (111)

U 111. stihu uočava se da se pridjev privativnoga značenja *arigsız* (*prljav, nečist, lišen čistoće*) tvori dodavanjem denominalnoga sufiksa *-slz* na osnovu opisnoga pridjeva *arig*, koji predstavlja značenjski ekvivalent pridjeva *temiz*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *čist, uredan* (v. Đinđić 2014: 1313). Isto tako, uočava se da se opisni pridjev *arig* izvodi dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-(I)g* na korijen glagola *arımak*, koji je značenjski ekvivalent

glagola *yıkamak*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *prati, oprati* (v. Đinđić – Teodosijević – Tanasković 1997: 1063). Dakle, u 111. stihu može se primijetiti kako se dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-(I)g* na korijen glagola derivira opisni pridjev.

katig kizle razıng kişı bilmesün (169) *İyi* gizle sırrını, kimse bilmesin (169)

U 169. stihu deverbalni sufiks *-(I)g* dodaje se na korijen glagola *katmak* te se na taj način izvodi prilog *katig*, koji je značenjski ekvivalent priloga *sıkı*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *čvrsto, snažno* (v. Đinđić 2014: 1188).

Deverbalni sufiks *-gUçI*

U karahanidskome turskom jeziku deverbalni sufiks *-gUçI* upotrebljava se za izvođenje imenica kojima se upućuje na profesiju ili, pak, na vršioca određene djelatnosti (v. Ölmez – Kaçalın 2011: 33). U savremenome turskom jeziku gotovo identičnu funkciju ima deverbalni sufiks *-IcI* (v. Čaušević 1996: 443).

resul erne otka yüzin *atguçı* (151) *Resul*, insanı ateşe yüzükoyun *atan* (151)

U 151. stihu deverbalni sufiks *-gUçI* dodaje se na korijen glagola *atmak* (*bacati, baciti*) te se na taj način izvodi imenica *atguçı* (*bacач; onaj koji baca; onaj koji je bacio*), kojom se označava vršilac radnje.

Deverbalni sufiks *-(I)m*

I u karahanidskome i u savremenome turskom jeziku deverbalni sufiks *-(I)m* služi za tvorbu konkretnih i apstraktnih imenica (v. Čaušević 1996: 443; Ercilasun 2004: 351).

ayur sen *kedim* ton şarab aş kirek (297) *Sen* dersin ki *giyim*, şarap, aş gerek (297)

U 297. stihu originalnoga teksta poeme *Atebetü'l-Hakayık* uočava se kako se deverbalni sufiks *-(I)m* dodaje na korijen glagola *kedmek*, koji je značenjski ekvivalent glagola *giymek*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *oblačiti, obući*. Na taj se način derivira imenica *kedim*, koja predstavlja značenjski ekvivalent imenice *giyim*, koja u savremenome turskom jeziku ima značenje *odjeća, odijelo* (v. Đinđić 2014: 557).

Deverbalni sufiks *-(I)ş*

I u karahanidskome i u savremenome turskom jeziku deverbalni sufiks *-(I)ş* služi za deriviranje imenica kojima se ukazuje na način vršenja djelatnosti te na rezultat te djelatnosti (v. Čaušević 1996: 343 – 344; Ölmez – Kaçalın 2011: 34).

ol ol akl *ukuş* huş hiredka mekan (47) *O akıl*, *anlayış*, bilinç mekânı (47)

U 47. stihu deverbální sufix *-(I)ş* dodaje se na korijen glagola *ukmak*, koji je značenjski ekvivalent glagola *anlamak*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *razumijevati, razumjeti, shvatiti*. Na taj se način derivira imenica *ukuş*, koja predstavlja značenjski ekvivalent imenice *anlayış*, koja u savremenome turskom jeziku nosi značenje *shvatanje, prosuđivanje, rasuđivanje* (v. Đinđić – Teodosijević – Tanasković 1997: 52).

Deverbální sufix *-(U)t*

U karahanidskome turskom jeziku deverbální sufix *-(U)t* služi za izvođenje imenica koje ukazuju na rezultat radnje (Ölmez – Kaçalın 2011: 34).

*isiz edgü işke **yanut** bolmaz ol* (374) *İyi ya da kötü işin **yanıtı** gecikmez* (374)

U 374. stihu uočava se da se deverbální sufix *-(U)t* dodaje na korijen glagola *yanmak*, koji je značenjski ekvivalent glagola *dönmek*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *okretati se, okrenuti se, vraćati se, vratiti se* (v. Đinđić 2014: 424). Na taj se način derivira imenica *yanut*, koja nosi značenje *povratna informacija, odgovor*. Zapravo, leksema *yanut* značenjski je ekvivalent imenice *yanıt*, koja u savremenome turskom jeziku ima značenje *odgovor* (v. Đinđić – Teodosijević – Tanasković 1997: 1039).

Deverbální sufixi za izvođenje glagola u djelu *Atebetü'l-Hakayık*

Deverbální sufixi za izvođenje glagola jesu derivacijski sufixi koji se dodaju na korijen ili osnovu glagola i na taj način deriviraju novi glagol (v. Ercilasun 1984: 21; Ergin 1993: 190; Korkmaz 2003: 123).

Deverbální sufix *-(I)l*

I u karahanidskome i u savremenome turskom jeziku deverbální sufix *-(I)l* upotrebljava se za tvorbu pasivnih glagola. Dakle, ovaj se sufix dodaje na korijen ili osnovu glagola koji je u aktivnome glagolskom stanju te se na taj način derivira glagol u pasivnome glagolskom stanju (Ercilasun 1984: 33 – 34).

Pasivno glagolsko stanje jeste stanje u kojem gramatički subjekt trpi radnju koja se označava glagolom. Zapravo, u pasivnome glagolskom stanju gramatički subjekt jeste *pacijens*, odnosno trpitelj radnje, što podrazumijeva činjenicu da je gramatički subjekt obuhvaćen radnjom kao objekt (v. Čaušević 1996: 219; Korkmaz 2003: 546 – 547).

*tilindin **töküldi** telim er kanı* (142) *Dilleri yüzünden **döküldü** birçok adamın kanı* (142)

***sevülmek** tilesen kişiler ara* (259) *İnsanlar arasında **sevilmek** istersen* (259)

*haber bar **birilse** eger ademi* (311) *Bir söz var: **verilse** eğer bir âdeme* (311)

tar erse king erse bitildi ruzung (315)

Darsa da bolsa da yazıldı rızkın (315)

ajun toldı udvan cefa cevr bile (393)

Dünya doldu düşmanlık, cefa, cevr ile (393)

U 142, 259. i 311. stihu poeme *Atebetü'l-Hakayık* primjećuje se kako se pasivno glagolsko stanje izvodi dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-Il* na korijen glagola koji su u aktivnome glagolskom stanju i koji se završavaju konsonantom. U 142. stihu deverbalni sufiks *-Il* dodaje se na korijen glagola *tökmek*, koji je u aktivnome glagolskom stanju i koji je značenjski ekvivalent glagola *dökmek*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *sipati, prosipati*. Na taj se način derivira glagol *tökülmek*, koji je u pasivnome glagolskom stanju i koji je značenjski ekvivalent glagola *dökülmek*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *biti proliven, biti prosut* (v. Đinđić 2014: 422). Dakle, u ovome se primjeru pasivno glagolsko stanje derivira dodavanjem nastavka *-Il* na korijen aktivnoga glagola koji se završava konsonantom *k*.

U 259. stihu pasivni glagol *sevülmek* (*biti voljen*) tvori se dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-Il* na korijen aktivnoga glagola *sevmek* (*voljeti, zavoleti*), koji se završava konsonantom *v*. Prilikom tvorbe pasivnoga glagola *sevülmek* realizira se glasovna promjena neutralnih u labijalne vokale u okviru koje neutralni vokal *i* prelazi u svoj labijalni parnjak *ü* zato što dolazi nakon dvousnenoga konsonanta *v*. U 311. stihu pasivni glagol *birilmek* (*biti dat*) izvodi se dodavanjem nastavka *-Il* na korijen aktivnoga glagola *birmek*, koji se završava konsonantom *r* i koji je značenjski ekvivalent glagola *vermek*, koji ima značenje *davati, dati* (v. Đinđić – Teodosijević – Tanasković 1997: 1024).

U 315. i 393. stihu uočava se kako se u karahanidskome turskom jeziku pasivno glagolsko stanje može izvoditi i dodavanjem sufiksa *-l* na korijen određenih aktivnih glagola koji se završavaju vokalom. U 315. stihu pasivni glagol *bitilmek*, koji je značenjski blizak pasivnome glagolu *yazılmak*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *biti napisan*, derivira se dodavanjem nastavka *-l* na korijen aktivnoga glagola *bitimek*, koji se završava vokalom *i* i koji je značenjski blizak aktivnome glagolu *yazmak*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *pisati, napisati* (v. Đinđić 2014: 1447).

U 393. stihu uočava se da se deverbalni sufiks *-l* dodaje na korijen glagola *tomak*, koji je u aktivnome glagolskom stanju, koji se završava vokalom *o* i koji u karahanidskome turskom jeziku ima značenje *puniti, napuniti*. Na taj se način izvodi glagol *tolmak*, koji je u pasivnome glagolskom stanju i koji ima značenje *puniti se, napuniti se, biti napunjen*. Zapravo, glagol *tolmak* značenjski je ekvivalent glagola *dolmak* (v. Đinđić – Teodosijević – Tanasković 1997: 297).

Deverbalni sufiks *-(I)n*

I u karahanidskome i u savremenome turskom jeziku deverbalni sufiks *-(I)n* upotrebljava se za izvođenje pasivnih i refleksivnih glagola (v. Ercilasun 1984: 23 – 26; Čaušević 1996: 217 – 220). Već je navedena konstatacija da pasivno glagolsko stanje predstavlja stanje u kojem gramatički subjekt trpi radnju koja se označava glagolom. S druge strane, refleksivno glagolsko

stanje jeste glagolsko stanje u kojem gramatički subjekt i vrši radnju i trpi njene posljedice. Zapravo, u ovome glagolskom stanju gramatički subjekt je i *agens* i *pacijens* jer glagolska radnje ne prelazi na objekt, već se vraća na gramatički subjekt (v. Erdem 2000: 66; Korkmaz 2003: 550).

*bilig birle **bulnur** saadet yolu* (83)

*Bilgiyle **bulunur** saadet yolu* (83)

*tiling bekte tutgil tişing **sınmasun*** (131)

*Dilini sıkı tut ki **kırılmasın** dışın* (131)

*kaza birle **ilnür** tuzakka elik* (456)

*Kazayla tuzağa **düşer** geyik* (456)

U 131. stihu poeme *Atebetü'l-Hakayık* može se primijetiti da se deverbálni sufiks *-n* dodaje na korijen glagola *sımak*, koji je u aktivnome glagolskom stanju i koji je značenjski ekvivalent glagola *kırmak*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *razbijati, razbiti, lomiti, polomiti* (v. Đinđić 2014: 824). Na taj se način tvori pasivni glagol *sınmak*, koji je značenjski ekvivalent glagola *kırmak*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *razbiti se, biti razbijen, biti polomljen* (v. Đinđić 2014: 822). Dakle, kada su u pitanju glagoli čiji se korijen ili osnova završavaju vokalom, u karahanidskome turskom jeziku pasivno glagolsko stanje derivira se dodavanjem deverbálnoga sufiksa *-l* (v. 315. i 393. stih) ili, pak, deverbálnoga sufiksa *-n* (v. 131. stih) na korijen ili osnovu glagola ovoga tipa.

U 83. i 456. stihu može se vidjeti kako se pasivno glagolsko stanje derivira dodavanjem sufiksa *-In* na korijen aktivnih glagola koji se završavaju konsonantom *l*. U 83. stihu pasivni glagol *bulunmak* (*biti nađen, biti pronađen*) izvodi se dodavanjem nastavka *-In* na korijen aktivnoga glagola *bulmak* (*nalaziti, naći, pronaći*), koji se završava konsonantom *l*. U 456. stihu deverbálni sufiks *-(I)n* dodaje se na korijen glagola *ilmek*, koji je u aktivnome glagolskom stanju i koji je značenjski ekvivalent glagola *yakalamak*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *hvatati, uhvatiti*. Na taj se način derivira pasivni glagol *ilinmek*, koji je značenjski ekvivalent glagola *yakalanmak*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *biti uhvaćen* (v. Đinđić – Teodosijević – Tanasković 1997: 1033). U 83. i 456. stihu uočava se, također, da se prilikom navođenja pasivnih glagola *bulunmak* i *ilinmek* ne upotrebljava pomoćni vokal bez obzira na to što se korijen glagola završava konsonantom. Naime, u karahanidskome turskom jeziku pomoćni vokal ne upotrebljava se ako se poslije deverbálnoga sufiksa *-(I)n* dodaje sufiks koji u konjugaciji glagola označava potvrdni oblik prezenta na *-r* (v. Ercilasun 1984: 22).

*okugan kişining **sevinsün** canı* (44)

*Okuyan kişinin **açılın** içi* (44)

*tarıglıkta **katlan** tarı edgülük* (192)

*Tarlada **çalış** ve iyilik ek* (192)

*süçüg tattın erse açıkga **anun*** (209)

*Eğer tatlı tattıysan **hazırlan** acıya* (209)

*ulugluk mening siz **alınman** didi* (284)

*Büyüklik benimdir, siz **üzerinize almayın** dedi*
(284)

U 44. i 284. stihu može se vidjeti kako se refleksivno glagolsko stanje izvodi dodavanjem sufiksa *-In* na korijen aktivnih glagola koji se završavaju konsonantom. U 44. stihu refleksivno glagolsko stanje derivira se dodavanjem nastavka *-In* na korijen aktivnoga glagola *sevmek* (*voljeti, zavoljeti*) koji se završava konsonantom *v*. U 284. stihu refleksiv se tvori dodavanjem sufiksa *-In* na korijen aktivnoga glagola *almak* (*uzimati, uzeti*), koji se završava konsonantom *l*.

U 192. i 209. stihu primjećuje se kako se refleksivno glagolsko stanje derivira dodavanjem nastavka *-n* na osnovu aktivnih glagola koji se završavaju vokalom. U 192. stihu refleksivni glagol *katlanmak*, koji je bliskoznačan glagolu *zorlanmak*, koji ima značenje *naprezati se, forsirati se*, izvodi se dodavanjem sufiksa *-n* na osnovu aktivnoga glagola *katlamak*, koji se završava vokalom *a* i koji je značenjski blizak glagolu *zorlamak*, koji nosi značenje *naprezati, forsirati, tjerati nekoga* (v. Đinđić 2014: 1503). U 209. stihu refleksivni glagol *anunmak*, koji je značenjski blizak glagolu *hazırlanmak*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *pripremati se, pripremiti se, spremati se, spremati se*, tvori se dodavanjem sufiksa *-n* na osnovu aktivnoga glagola *anumak*, koji se završava vokalom *u* i koji je bliskoznačan glagolu *hazırlamak*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *pripremati, pripremiti, spremati, spremati* (v. Đinđić 2014: 626 – 627).

Deverbalni sufiks *-(I)ş*

I u karahanidskome i u savremenome turskom jeziku deverbalni sufiks *-(I)ş* služi za tvorbu reciprocitativnih glagola. Dakle, u turskome jeziku reciprocitativno glagolsko stanje tvori se dodavanjem sufiksa *-(I)ş* na korijen ili osnovu glagola (v. Čaušević 1996: 222 – 224; Korkmaz 2003: 132).

Reciprocitativno glagolsko stanje jeste stanje u kojem se ukazuje na činjenicu da radnju vrše najmanje dva ili više vršitelja koji vrše radnju zajedno i uzajamno. Dakle, u reciprocitativnome glagolskom stanju postoje najmanje dva *agensa* koji vrše radnju zajedno i uzajamno (v. Korkmaz 2003: 553).

*tevazunı berk tut **yapış** kit anga* (268)

*Tevazunu sıkı tut, **sarıl** ona* (268)

*negüke bu anı **ulaşu** kınar* (446)

Neden onu durmadan kınar bu (446)

U 268. i 446. stihu uočava se da se reciprocitativno glagolsko stanje izvodi dodavanjem sufiksa *-(I)ş* na korijen ili osnovu aktivnoga glagola. Ako se korijen ili osnova aktivnoga glagola završavaju konsonantom, reciprocitativno glagolsko stanje derivira se dodavanjem nastavka *-Iş*. Ako se korijen ili osnova aktivnoga glagola završavaju vokalom, reciprocitativ se tvori dodavanjem sufiksa *-ş*. U 268. stihu deverbalni sufiks *-(I)ş* dodaje se na korijen glagola *yapmak*, koji u karahanidskome turskom jeziku ima značenje *zatvarati, zatvoriti, lijepiti, zalijepiti* (v. Güner 2008: 280). Na taj se način izvodi reciprocitativni glagol *yapışmak*, koji i u savremenome turskome jeziku nosi značenje *lijepiti se, zalijepiti se* (v. Đinđić 2014: 1432).

U 446. stihu reciprocitativ se derivira dodavanjem nastavka -ş na korijen glagola *ulamak* (*vezivati, vezati*), koji se završava vokalom *a* i koji je značenjski blizak glagolu *bağlamak*, koji ima značenje *vezivati, vezati, spajati, spojiti, ujediniti, udružiti*. Na taj se način tvori reciprocitativni glagol *ulaşmak*, koji je bliskoznačan glagolu *bağlaşmak*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *ujediniti se, udružiti se* (v. Đinđić – Teodosijević – Tanasković 1997: 100).

Deverbalni sufiks -*DUr*

I u karahanidskome i u savremenome turskom jeziku deverbálni sufiks -*DUr* upotrebljava se za izvođenje faktitivnih i kauzativnih glagola. Faktitivno glagolsko stanje jeste glagolsko stanje u kojem se od neprijelaznih glagola izvode prijelazni glagoli. Kauzativno glagolsko stanje jeste glagolsko stanje u kojem se od prijelaznih glagola deriviraju dvostruko prijelazni glagoli (v. Tuna 1986: 416 – 417; Korkmaz 2003: 555 – 556).

U karahanidskome turskom jeziku faktitivno i kauzativno stanje glagola derivira se dodavanjem deverbálnoga sufiksa -*DUr* na korijen ili osnovu glagola koji se završavaju konsonantom ili, pak, na korijen jednosložnih glagola koji se završavaju vokalom (v. Hacıeminoğlu 1996: 145 – 146).

*bilig **bildürür** erke bilig kadrini* (107)
*yaraglık aşınğmı kişike **yidür*** (329)

*Bilgi **bildirir** insana bilginin kadrini* (107)
*Yenilecek aşını insanlara **yedir*** (329)

*sening maling ol mal **ışinturdugung*** (433) *Senin malın öbür tarafa **götürdüğün** maldır* (433)

*tatlulap **ketürdüm** kemiştım yüzük* (478) *Sözleri seçerek **getirdim**, bilinenleri bıraktım* (478)

U 107, 433. i 478. stihu primjećuje se da se faktitivni i kauzativni glagoli izvode dodavanjem deverbálnoga sufiksa -*DUr* na korijen ili osnovu glagola koji se završavaju konsonantom. U 107. stihu poeme *Atebetü 'l-Hakayık* deverbálni sufiks -*DUr* dodaje se na korijen glagola *bilmek* (*znati, poznavati*) te se na taj način derivira glagol *bildürmek*, koji ima kauzativno značenje *učiniti da neko zna / sazna nešto*. Zapravo, glagol *bildürmek* značenjski je ekvivalent kauzativnoga glagola *bildirmek*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *saopćavati, saopćiti, objavljuvati, objaviti* (v. Đinđić 2014: 215).

U 433. stihu faktitivni glagol *ışinturmak*, koji je značenjski blizak glagolu *götürmek*, koji ima značenje *odnositi, odnijeti, dostavljati, dostaviti, prenositi, prenijeti*, tvori se dodavanjem sufiksa -*DUr* na osnovu neprijelaznoga glagola *ışınmak*, koji se završava konsonantom *n* i koji je značenjski blizak glagolu *öne gelmek*, koji nosi značenje *nailaziti, naići, pojaviti se* (v. Đinđić 2014: 1060 – 1061). U 478. stihu faktitivni glagol *ketürmek*, koji je značenjski ekvivalent glagola *getirmek*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *donositi, donijeti, dovoditi, dovesti*,

derivira se dodavanjem nastavka *-DUr* na korijen neprijelaznoga glagola *kelmek* (*dolaziti, doći*), koji se završava konsonantom *l*. U ovome primjeru dolazi do konsonantske sinkope, odnosno do gubljenja konsonanta *l*, a na ovaj je način deriviran i glagol *getirmek*, koji se u savremenome turskom jeziku tretira kao osnovni bez obzira na to što, gledajući s aspekta historijske gramatike, ima faktitivni nastavak (v. Čaušević 1996: 226).

U 329. stihu poeme *Atebetü'l-Hakayık* uočava se kako se u karahanidskome turskom jeziku faktitivno-kauzativno glagolsko stanje izvodi dodavanjem sufiksa *-DUr* na korijen jednosložnih glagola koji se završavaju vokalom. U ovome se stihu deverbalni sufiks *-DUr* dodaje na korijen jednosložnoga glagola *yimek* (*jesti, pojesti*) koji se završava vokalom, te se na taj način derivira kauzativni glagol *yidürmek* (*hraniti, nahraniti nekoga*). Zapravo, kauzativni glagol *yidürmek* značenjski je ekvivalent glagola *yedirmek*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *hraniti, nahraniti nekoga* (v. Đinđić 2014: 1448).

Deverbalni sufiks *-(U)r*

I u karahanidskome i u savremenome turskom jeziku deverbalni sufiks *-(U)r* služi za izvođenje faktitivnih i kauzativnih glagola. Naime, u turskome jeziku faktitivno i kauzativno glagolsko stanje tvori se dodavanjem sufiksa *-(U)r* na korijen ili osnovu nekolicine glagola koji se završavaju konsonantom *t, ç* ili *ş* (v. Čaušević 1996: 225).

<i>keçür</i> sen me ömrüng könilik öze (158)	Ömrünü doğrulukla <i>geçir</i> (158)
<i>asel tatrub</i> ilkin tamag tatitib (207)	Baldan <i>tattırıp</i> ilkin damağı tatlandırır (207)
<i>ahılık şeref cah cemal arturur</i> (258)	Cömertlik şeref, ikbal ve cemali <i>artırır</i> (258)
<i>halimlik suvın saç ol otni öçür</i> (340)	Yumuşaklık suyunu dök, o ateşi <i>söndür</i> (340)
<i>uluglarnı buşrup</i> sanga bu mizah (347)	Büyüklerini <i>kızdırır</i> sana bu mizah (347)

U 158, 207, 258, 340. i 347. stihu može se vidjeti kako se faktitivno-kauzativno stanje izvodi dodavanjem sufiksa *-(U)r* na korijen ili osnovu određenih glagola koji se završavaju konsonantom *ç, t* ili *ş*. Analizirajući glagole oprimjerene u 158. i 340. stihu, može se primijetiti kako se faktitivni glagoli tvore dodavanjem nastavka *-(U)r* na korijen određenih neprijelaznih glagola koji se završavaju konsonantom *ç*. U 158. stihu prijelazni glagol *keçürmek* (*provoditi, provesti*) derivira se dodavanjem sufiksa *-(U)r* na korijen neprijelaznoga glagola *keçmek* (*prelaziti, preći, prolaziti, proći*), koji se završava konsonantom *ç*. U 340. stihu deverbalni sufiks *-(U)r* dodaje se na korijen neprijelaznoga glagola *öçmek*, koji je značenjski ekvivalent glagola *sönmek*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *gasiti se, ugasiti se*. Na taj se način tvori prijelazni glagol *öçürmek*, koji je značenjski ekvivalent glagola *söndürmek*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *gasiti, ugasiti* (v. Đinđić – Teodosijević – Tanasković 1997: 886).

U 207. i 258. stihu primjećuje se da se faktitivni glagoli izvode dodavanjem nastavka *-(U)r* na korijen određenih neprijelaznih glagola koji se završavaju konsonantom *t*. U 207. stihu prijelazni glagol *taturmak*, koji je značenjski ekvivalent glagola *tattırmak*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *davati nekome nešto da proba, učiniti da neko nešto doživi, iskusiti*, tvori se dodavanjem nastavka *-(U)r* na korijen neprijelaznoga glagola *tatmak* (*probavati, probati*), koji se završava konsonantom *t*. U 258. stihu primjećuje se da se deverbálni sufiks *-(U)r* dodaje na korijen neprijelaznoga glagola *artmak* (*povećavati se, povećati se*) te se na taj način derivira prijelazni glagol *artırmak*, koji je značenjski ekvivalent glagola *artırmak*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *povećavati, povećati* (v. Đinđić 2014: 120).

U 347. stihu poeme *Atebetü'l-Hakayık* primjećuje se da se prijelazni glagol *buşurmak* derivira dodavanjem deverbálnoga sufiksa *-(U)r* na korijen neprijelaznoga glagola *buşmak*. Naime, glagol *buşmak* značenjski je ekvivalent glagola *kızmak*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *naljutiti se, iznervirati se*. Dodavanjem deverbálnoga sufiksa *-(U)r* izvodi se faktitivni glagol *buşurmak*, koji je značenjski ekvivalent glagola *kızdırmak*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *naljutiti, iznervirati nekoga* (v. Đinđić 2014: 835).

Isto tako, u 207. i 347. stihu uočava se kako se ne upotrebljava pomoćni vokal bez obzira na to što se sufiks *-(U)r* dodaje na glagol čiji se korijen završava konsonantom. U karahanidskome turskom jeziku pomoćni vokal ne upotrebljava se ako se poslije deverbálnoga sufiksa *-(U)r* dodaje sufiks kojim se tvori gerund i koji počinje vokalom (v. Ercilasun 1984: 22). U ovim se primjerima ne upotrebljava pomoćni vokal jer se, nakon deverbálnoga sufiksa *-(U)r*, navodi sufiks kojim se derivira gerund na *-(y)Ip*.

Deverbálni sufiks *-Ar*

I u karahanidskome i u savremenome turskom jeziku faktitivni i kauzativni glagoli deriviraju se dodavanjem deverbálnoga sufiksa *-Ar* na nekolicinu glagola koji se završavaju konsonantom *t* ili *k* (v. Ergin 1993: 203; Toprak 2005: 86).

tünetür tününgni kününg kiterip (15) *Karartır geceni, gününü giderip* (15)

kününg kiterip baz yaratup tanga (16) *Geceni giderip aydınlatır tanı* (16)

biligsizlik erni çökerdi kodı (102) *Bilgisizlik insanı aşağı çökertti* (102)

köngüldin çıkargıl tavar sukluğun (185) *Bu mal hırsını çıkar gönlünden* (185)

U 15, 16, 102. i 185. stihu može se primijetiti da se faktitivno-kauzativno glagolsko stanje izvodi dodavanjem sufiksa *-Ar* na korijen određenih glagola koji se završavaju konsonantom *t* ili *k*. U 15. i 16. stihu deverbálni sufiks *-Ar* dodaje se na korijen neprijelaznoga glagola *kitmek*, koji je značenjski ekvivalent glagola *gitmek*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *ići, odlaziti, otići*. Na taj se način derivira prijelazni glagol *kitermek*, koji nosi značenje *učiniti da neko / nešto ode, otkloniti, odstraniti nekoga / nešto*. Zapravo, glagol *kitermek* značenjski je ekvivalent

glagola *gidermek*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *odstranjivati, odstraniti, otklanjati, otkloniti* (v. Đinđić – Teodosijević – Tanasković 1997: 402). Dakle, u ovim se stihovima uočava kako se faktitivno glagolsko stanje derivira dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-Ar* na glagol čiji se korijen završava konsonantom *t*.

Analizirajući glagole koji su oprimjereni u 102. i 185. stihu, uočava se da se faktitivno-kauzativno glagolsko stanje derivira dodavanjem sufiksa *-Ar* na korijen određenih glagola koji se završavaju konsonantom *k*. U 102. stihu prijelazni glagol *çökmek*, koji je značenjski blizak glagolu *çökertmek*, koji nosi značenje *učiniti da neko klekne, uništavati, uništiti*, tvori se dodavanjem sufiksa *-Ar* na korijen neprijelaznoga glagola *çökmek* (*spuštati se, spustiti se, rušiti se, srušiti se*), koji se završava konsonantom *k*. U 185. stihu faktitivni glagol *çıkarmak* (*vaditi, izvaditi, izvesti*) izvodi se dodavanjem sufiksa *-Ar* na korijen neprijelaznoga glagola *çıkma* (*izlaziti, izaći*), koji se, također, završava konsonantom *k*.

Deverbalni sufiks *-t*

U karahanidskome turskom jeziku faktitivni i kauzativni glagoli deriviraju se dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-t* na višesložne glagole čiji se korijen i osnova završavaju vokalom (v. Hacıeminoğlu 1996: 144).

<i>kününg kiterip baz yaratup tanga</i> (16)	<i>Geceni giderip aydınlatır tanı</i> (16)
<i>öğü bilmes erke öğüt öğretür</i> (45)	<i>Övgü bilmeyen kişiye övgü öğretir</i> (45)
<i>bilig birle bilnür törütgen idi</i> (121)	<i>Bilgiyle bilinir yaratan Tanrı</i> (121)
<i>besel yib acıtma ağız yi asel</i> (162)	<i>Soğan yiyip acıtma ağzını, bal ye</i> (162)
<i>yine pendim algıl uzatma emel</i> (293)	<i>Yine öğüdümü dinle, uzun olmasın emelin</i> (293)
<i>tüketür ömürni bu yazum güzüm</i> (472)	<i>Tüketir ömrünü bu yazım güzüm</i> (472)

Analizirajući glagole koji su oprimjereni u 16, 45, 121, 162, 293. i 472. stihu može se primijetiti kako se faktitivno-kauzativno glagolsko stanje tvori dodavanjem sufiksa *-t* na korijen ili osnovu višesložnih glagola koji se završavaju vokalom. U 16. stihu faktitivni glagol *yaratmak*, koji je značenjski blizak glagolu *aydınlatmak*, koji ima značenje *osvjetljavati, osvjetljati*, izvodi se dodavanjem nastavka *-t* na osnovu višesložnoga neprijelaznog glagola *yaramak*, koji se završava vokalom *a* i koji je bliskoznačan glagolu *aydınlamak*, koji nosi značenje *svijetliti, zasvijetliti, blistati, zablistati* (v. Đinđić 2014: 143).

U 45. stihu primjećuje se da se kauzativni glagol *öğretmek* (*podučavati, podučiti, osposobljavati, osposobiti*) derivira dodavanjem sufiksa *-t* na osnovu višesložnoga prijelaznog

glagola *öğüremek* (*učiti, naučiti*), koji se završava vokalom *e*. Uočava se da se u ovome primjeru realizira vokalna sinkopa u okviru koje dolazi do gubljenja vokala *ü* iz drugoga sloga korijena lekseme *öğür*.

U 121. stihu uočava se kako se prijelazni glagol *törütmek* izvodi dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-t* na korijen neprijelaznoga glagola *törümek*. Naime, glagol *törümek* značenjski je ekvivalent glagola *türemek*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *nastajati, nastati, pojavljivati se, pojaviti se*, dok je glagol *törütmek* značenjski ekvivalent glagola *türetmek*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *stvarati, stvoriti* (v. Đinđić 2014: 1362 – 1363). U 162. stihu faktitivni glagol *acıtmak* (*zagorčavati, zagorčati, nanositi bol, povređivati, povrijediti*) izvodi se dodavanjem nastavka *-t* na osnovu dvosložnoga neprijelaznog glagola *acımak* (*postajati gorak, postati gorak, boljeti*), koji se završava vokalom *ı*.

U 293. stihu prijelazni glagol *uzatmak* (*produžavati, produžiti, pružati, pružiti, razvlačiti, razvući*) derivira se dodavanjem sufiksa *-t* na korijen dvosložnoga neprijelaznog glagola *uzamak* (*produžavati se, produžiti se, pružati se, pružiti se, razvlačiti se, razvući se*), koji se završava vokalom *a*. U 472. stihu faktitivni glagol *tüketmek* (*trošiti, potrošiti*) tvori se dodavanjem nastavka *-t* na korijen višesložnoga neprijelaznog glagola *tükemek* (*trošiti se, potrošiti se*), koji se završava vokalom *e*.

Deverbalni sufiks -GUz

U karahanidskome turskom jeziku faktitivni i kauzativni glagoli deriviraju se i dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-GUz* na nekolicinu glagola čiji se korijen ili osnova završavaju sonantom *r* (v. Tekin 2003: 27).

ölüglerni tırgüzmek asan anga (20)

Ölüleri diriltmek onun için kolaydır (20)

U 20. stihu deverbalni sufiks *-GUz* dodaje se na korijen neprijelaznoga glagola *tirmek*, koji je značenjski ekvivalent glagola *dirilmek*, koji u savremenome turskom jeziku nosi značenje *oživljavati, oživjeti*. Na taj se način izvodi prijelazni glagol *tırgüzmek*, koji je značenjski ekvivalent glagola *diriltmek*, koji u savremenome turskom jeziku ima značenje *oživljavati, oživjeti nekoga* (v. Đinđić 2014: 404). Dakle, faktitivno glagolsko stanje derivira se dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-GUz* na glagol čiji se korijen završava sonantom *r*.

Zaključak

Analiza konkretnih primjera iz poeme *Atebetü'l-Hakayık* pokazala je da su se u karahanidskome turskom jeziku upotrebljavali i deverbalni sufiksi za izvođenje imenskih riječi i deverbalni sufiksi za izvođenje glagola. Kada se govori o deverbalnim sufiksima za deriviranje imenskih riječi, u poemi *Atebetü'l-Hakayık* zabilježena je upotreba nastavaka *-(I)g*, *-gUçI*, *-(I)m*, *-(I)ş* i *-(U)t*. Analiza konkretnih primjera ukazala je na činjenicu kako su se u karahanidskome turskom jeziku dodavanjem deverbalnoga sufiksa *-(I)g* derivirale imenice apstraktnoga značenja. Pored toga, u analizi se moglo primijetiti da su se ovim sufiksom mogli tvoriti i prilozima, ali i pridjevi

privativnoga značenja. Analiza je pokazala da su se u karahanidskome turskom jeziku dodavanjem nastavka *-gUçI* na korijen ili osnovu glagola izvodile imenice kojima se ukazuje na profesiju ili na vršioca određene radnje. Kada se govori o deverbalskom sufiksu *-(I)m*, u poemi *Atebetü'l-Hakayık* moglo se uočiti kako se ovaj nastavak i u karahanidskome turskom jeziku upotrebljavao za tvorbu apstraktnih i konkretnih imenica. Isto tako, analizirajući stihove poeme *Atebetü'l-Hakayık*, moglo se vidjeti da se deverbalski sufiks *-(I)ş* i u karahanidskome turskom jeziku upotrebljavao za tvorbu imenica kojima se upućuje na rezultat određene djelatnosti. Važno je naglasiti činjenicu da je analiza pokazala da deverbalski sufiksi *-(I)m* i *-(I)ş* imaju gotovo identičnu funkciju i u karahanidskome i u savremenome turskom jeziku. Konkretni primjeri iz djela *Atebetü'l-Hakayık* pokazali su kako je u karahanidskome turskom jeziku deverbalski sufiks *-(U)t* služio za tvorbu imenica koje upućuju na rezultat određene radnje, stanja ili zbivanja.

Kada se govori o deverbalskim sufiksima kojima se deriviraju glagoli, u poemi *Atebetü'l-Hakayık* evidentirana je upotreba nastavaka *-(I)l*, *-(I)n*, *-(I)ş*, *-DUr*, *-(U)r*, *-Ar*, *-t* i *-GUz*. Izuzimajući nastavak *-GUz*, u analizi se moglo primijetiti da deverbalski sufiksi za izvođenje glagola imaju gotovo identičnu funkciju i značenje i u karahanidskome i u savremenome turskom jeziku. Naime, u analiziranim stihovima vidjelo se da su se u karahanidskome turskom jeziku faktitivni i kauzativni glagoli izvodili dodavanjem nastavka *-GUz* na nekolicinu glagola čiji se korijen ili osnova završavaju sonantom *r*.

Rezultati dobiveni u ovome radu donose nove spoznaje na području tvorbe riječi u karahanidskome turskom jeziku te predstavljaju pravi potencijal za daljnja istraživanja, naročito u okviru tvorbe riječi staroturskoga, srednjoturskoga, ali i savremenoga turskog jezika.

Izvori i literatura

1. Akar, Ali (2005), *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
2. Čaušević, Ekrem (1996), *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
3. Đinđić, Slavoljub, Mirjana Teodosijević, Darko Tanasković (1997), *Türkçe-Sırpça Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
4. Đinđić, Marija (2014), *Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
5. Ercilasun, Ahmet Bican (1984), *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.
6. Ercilasun, Ahmet Bican (2002), "İlk Müslüman Türk Devletlerinde Dil ve Edebiyat", *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 759 – 783.
7. Ercilasun, Ahmet Bican (2004), *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
8. Erdem, Mevlüt (2000), *Historical development of reflexive, reciprocal, causative and passives in Turkish*, Doktorska disertacija, University of Manchester, Department of Middle Eastern Studies, Manchester.
9. Ergin, Muharrem (1993), *Türk Dil Bilgisi*, 21. Baskı, Bayrak Basım Yayım, İstanbul.
10. Güner, Galip (2008), *Karahanlı Türkçesinde Fiil*, Doktorska disertacija, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

11. Hacıeminoğlu, Necmettin (1996), *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
12. Köprülü, Mehmed Fuad (1934), “XII. Asır Türk Şairi Edib Ahmed“, *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar*, İstanbul.
13. Korkmaz, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
14. Merçil, Erdoğan (2011), *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, 6. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
15. Nametak, Fehim (2013), *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut, Sarajevo.
16. Ölmez, Zuhale, Mustafa Kaçalın (2011), *XI-XIII. Yüzyıllar Türk Dili*, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
17. Sever, Mustafa (2011), “İlhamını Kur'an-ı Kerim'den Alan Bir Ahlakçı Edib Ahmed ve Atebetü'l-Hakayık“, *Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 35, İstanbul, 74 – 77.
18. Tekin, Talat (2003), “Zetacism and Sigmatism in Proto-Turkic“, u: Makaleler 1: Altayistik, ed. Emine Yılmaz – Nurettin Demir, Grafiker Yayınları, Ankara, 1 – 38.
19. Toprak, Funda (2005), *Harezmi Türkçesinde Fiil*, Simurg Yayınları, Ankara.
20. Tuna, Osman Nedim (1986), “Türkçede Transitive-Causative 'Geçişli Ettirgen' Fiiller, Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselerinin Çözümü“, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.XXIV-XXV, İstanbul, 415 – 421.
21. Yücel, Âli Hasan (2016), *Edib Ahmed Yüknê Atebetü'l-Hakayık*, Çeviren: Ayşegül Çakan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

DEVERBAL SUFFIXES IN ATEBETÜ'L-HAKAYIK

Summary

Word formation using suffixes is a characteristic of Turkish language, and the primary objective of this paper is to analyze deverbale suffixes used in Atebetü'l-Hakayık which was written in Karakhanid Turkish. Considering the fact that Karakhanid Turkish is a link between Old Turkish and Middle Turkish, an analysis like this should emphasize the fact that deverbale suffixes were used in Old Turkish and Middle Turkish periods of the development of Turkish language. Also, the analysis should show which deverbale suffixes are still in use in Modern Turkish language. In fact, it should answer the question whether certain deverbale suffixes have kept the same function and meaning in Modern Turkish language.

Key words: word formation, deverbale suffixes, Karakhanid Turkish language, Modern Turkish language